

kulma Vatikaanin rakenteisiin sekä Benedictus XVI:n ajatuksiin ja persoonaan. Paavi puhui usein omilleen ja puolusti yksinkertaista uskoa. Hänen avauksensa kirkon ulkopuolella olevien tai kirkkoon kriittisesti suhtautuvien suuntaan jäivät sittenkin aika ohuiksi: hän oli enemmän reaktiivinen kuin aktiivinen ja tapahtumia ennakoiva. Benedictus XVI oli laajasti sivistynyt eurooppalainen paavi, jonka oli vaikea tavoittaa kehitysmaissa asuvien roomalaiskatoisten todellisuutta. Feldmann väittää, että puutteistaan huolimatta Benedictus XVI on teologina kuitenkin median luomaa mainettaan parempi.

SAKU TOIVIAINEN
TEOL. TRI, HELSINKI

**PAPST FRANZISKUS
Mein Leben – Mein Weg.
El Jesuita. Die Gespräche
mit Jorge Mario Bergoglio
von Sergio Rubin und
Francesca Amborgetti.
Freiburg im Breisgau:
Herder 2013. 223 s.**

Herder-kustantamo on pyrkinyt reagoimaan nopeasti esitelläkseen uuden paavin ajatuksia. *Mein Leben – Mein Weg* -teoksen argentiinalainen ensipainos *El Jesuita* ilmestyi 2010, ja Jorge Mario Bergoglion paaviksi valitsemisen jälkeen teosta on täydennetty. Sen keskeisimpänä sisältönä ovat edelleen kardinaali Jorge Bergoglion ja toimittajien käymät keskustelut; teoksessa on myös rabbi Abraham Skorkan laatima esipuhe. Kirjasta saa hyvän yleiskuvan sekä paavi Franciscuksen elämänkaaresta että hänen teologisista painotuksistaan Buenos Airesin arkkipiispana.

Paavi Franciscuksen äiti on argentiinalais-italialaista sukujuurta. Isän puoleinen suku lähti Italiasta, koska ensimmäisen maa-

ilmansodan jälkeinen Eurooppa tuntui taloudellisesti ja poliittisesti levottomalta. Jorge Mario Bergoglio, vanhin viidestä lapsesta, syntyi 1936. Perheessä korostettiin työn merkitystä, minkä vuoksi Jorgekin aloitti isänsä toivomuksesta työnteon 13-vuotiaana; 17-vuotiaana hän pääsi ammattikouluun, josta valmistui elintarvikelaborantiksi. Kardinaali Bergoglio pohtiikin keskusteluissa paljon työn merkitystä. Hän näkee sen liittyvän läheisesti ihmisarvoon: ihminen haluaa ansaita elantonsa eikä elää tukien varassa. Samalla loputon voitontavoittelu on vienyt työltä sen todellisen arvon, joka ei ole pelkkä taloudellinen hyöty. Kardinaali sanoo työn olleen niitä harvoja asioita, jotka ovat tehneet hänelle hyvää. Laboratorion paraguayalaiselta johtajalta Jorge Bergoglio oppi, miten työtä tehdään tunnollisesti. Johtaja Esther Balestrino de Careaga sympatisoi kommunisteja. Hänet sekä kymmenen muuta kansalaisaktivistia murhattiin Argentiinassa vuonna 1977.

Pian laborantiksi valmistumisensa jälkeen Jorge Bergoglio jatkoi opiskeluaan jesuiittojen seminaarisissa. Hän liittyi sääntökuntaan 1958, koska piti jesuiittoja kirkolle tärkeänä edistyksellisenä voimana. Bergoglio toivoi pääsevänsä lähetystyöhön Japaniin, mutta terveydellisistä syistä hän joutui jäämään kotimaahan. Ennen pappisvihkimystään hän opetti sääntökunnan oppilaitoksissa psykologiaa ja kirjallisuutta. Myöhemmin hän oli Argentiinan jesuiittojen esimies (1973–1979) ja sääntökunnan rippi-isä ja hengellinen ohjaaja (1986–1990). Vuonna 1992 hänet nimitettiin Buenos Airesin apulaispiispaksi ja kuusi vuotta myöhemmin Buenos Airesin arkkipiispaksi. Paaviksi Bergoglio valittiin maaliskuussa 2013.

Kardinaali Bergoglion kansainvälinen ura alkoi oikeastaan sattumalta vuonna 2001. Bergoglio joutui Vatikaanissa pidetyssä piispainkokouksessa Amerikan mantereen edustajaksi New Yorkin arkkipiispa Edward

Egan paikalle, kun tämä joutui lähemmään kesken kokouksen kotikaupunkiinsa, jossa vietettiin terroriisussa surmansa saaneiden muistojuhlaa. Kardinaali huomattiin myös paavin vaalissa. Rubin ja Amborgetti kertovat, että kun Johannes Paavali II:n jälkeen valittiin uutta paavia vuonna 2005, Ratzinger ja Bergoglio saivat ensimmäisellä äänestyskierroksella lähes yhtä paljon ääniä. Kun Bergoglio toisella kierroksella huomasi, että myös hänen kannattajissaan oli Ratzingeria äänestäneitä, hän pyysi kannattajiaan äänestämään seuraavalla kierroksella jatkuvuutta edustavaa Ratzingeria. Näin Bergoglio halusi estää vaalin pitkitymisen ja konklaavin jakautumisen.

Kun Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispat kokoontuivat viidennen yleiskokoukseensa 2007, kardinaalista tuli julkisuuden henkilö. Hän saarnasi yleiskokouksen messussa ja sai raikuvat aplodit; monet halusivat kuvauttaa itsensä kardinaalin vieressä. Bergoglio valittiin myös ylivoimaisella äänten enemmistöllä yleiskokouksen loppudokumentin laatineen ryhmän puheenjohtajaksi.

Buenos Airesin arkkipiispana Bergogliota kannatti ennen kaikkea nuori papisto. He arvostivat hänen ystävällisyyttään, yksinkertaista elämäntapaansa ja sitoutumistaan köyhiin. Sen sijaan monet yhteiskunnan valtaapitävät suhtautuivat arkkipiispan epäillen. Kun arkkipiispa kritisoi Argentiinan kansallispäivänä argentiinalaista yhteiskuntaa vihasta, väkivallasta ja jakautumisesta, presidentti Néstor Kirchner loukkaantui arkkipiispan kritiikistä niin paljon, että siirsi kansallispäivän juhllallisuksien vieton Buenos Airesista provinssiin.

Sekä vuoden 2005 että vuoden 2013 konklaavin yhteydessä nousi keskustelua kardinaali Bergoglion ja Argentiinan sotilasjuntan välisistä yhteyksistä. Keskustelu liittyy ennen kaikkea maaliskuun 1976 tapahtumiin, jolloin sotilasjuntta kaappasi vallan Isabella Peronilta. Tuolloin

Jesuiittojen aluejohtajana toiminut Bergoglio ei syytöksen mukaan suojellut kahta köyhien parissa asunutta jesuiittapappia. Bergoglio kiistää syytöksen ja antaa teoksessa tapahtuneesta hyvin seikkaperäisen selvityksen. Sanojensa mukaan hän oli aluejohtajana varoittanut pappeja ja kehottanut heitä muuttamaan jesuiittojen taloon. Pappien pidätyksen jälkeen hän pyrki selvittämään heidän olinpaikkansa ja painostamaan viranomaisia heidän vapauttamisekseen. Väite, että Bergoglio olisi erottanut toisen papeista jesuiitoista, on jo sikäli perätön, ettei erottaminen kuulu aluejohtajan toimivaltaan.

Jos kirjan perusteella kardinaali Bergoglion teologiaa pitäisi luonnehtia yhdellä sanalla, tuo sana voisi olla dialogi. Bergoglio haastaa yhteiskunnan valtaapitäviä dialogiin köyhien kanssa, yhteiskunnan eri ryhmiä dialogiin keskenään, kirkkoa yhteiskunnan kanssa, pappeja seurakuntalaisten ja ennen kaikkea köyhien kanssa. Dialogi on kuulemista ja muutokseen suostumista. Myös rukous on Bergogliolle dialogia, jossa rukoilija tulee tietoiseksi siitä, että Jumala katselee häntä. Kardinaali kertoo, miten hän tabernaakkelin edessä rukoillessaan saattaa joskus nukahtaa. Ei hätää. Hän antaa Jumalan katsella ja suostuu tämän kannateltavaksi.

Kardinaali Jorge Bergoglio tarjoaa keskustelussa kiinnostavia välähdyksiä sekä argentiinalaiseen todellisuuteen että jesuiittojen spiritualiteettiin ja pedagogiikkaan. Keskusteluissa kardinaali paljastuu sielunhoitajaksi, jonka todelliseen kohtaamiseen liittyvistä ajatuksista moni seurakuntapappikin hyötyisi. Matkan varrella on kiinnostavaa nähdä, säilyttääkö paavi Franciscus kardinaaliaikansa yhteiskuntakritiikin.

SAKU TOIVIAINEN

SVEN-ERIK BRODD & GUNNAR WEMAN

Kyrka i olika meningar: Kortklipta texter med ecklesiologiska kommentarer. Skellefteå: Artos Norma bokförlag 2012. 532 s.

Upsalan yliopiston kirkkotieteen professori Sven-Erik Brodd ja Ruotsin kirkon arkkipiispa emeritus Gunnar Weman ovat kirjoittaneet teoksen, jossa he osoittavat, kuinka kaikkea kirkossa tapahtuvaa tai kirkkoon liittyvää voidaan tarkastella ekklesiologisesta näkökulmasta. Kirjoittajat ovat koonneet viiden pääotsikon alle yhteensä 50 tekstiä, jotka ovat katkelmia muun muassa romaaneista, runoista, saarnoista, hautauspuheista, pääkirjoituksista, artikkeleista ja tutkimuksista. Johdantoluku avaa teoksen perusidean. Jokaisen tekstin edellä kirjoittaja esitellään lyhyesti. Sitten seuraa sivun tai parin mittainen teksti, jota Brodd ja Weman kommentoivat ekklesiologisesta näkökulmasta. He käyttävät analyysissään laajasti tutkimuskirjallisuutta. Näin teos tarjoaa samalla ajankohtaisen katsauksen Ruotsissa käytävään ekklesiologiseen keskusteluun.

Tekstit ovat ruotsinkielisistä 1900-luvun jälkipuolella ilmestyneistä lähteistä leikattuja. Niiden kirjoittajat ovat pääosin ruotsalaisia, kuten Gustaf Aulén, Yngve Brilioth, Nathan Söderblom, Gustaf Wingren, Britt G. Hallqvist, Ingmar Bergman ja Peter Halldorf. Poikkeuksen muodostaa Tito Colliander, jonka romaanista *Atertia (Måltid)*, (1973) on mukaan otettu kuvaus Uuden Valamon luostariyhteisön ruokailusta.

Collianderin lisäksi muita suomalaisia ei ole päässyt mukaan kirjan leike- tai kommentaariteksteihin lukuun ottamatta paria alaviitettä, joissa mainitaan Eero Huovinen ja John Vikström. Tämä on kielisistä ymmärrettävää, mutta silti harmittavaa. Esimerkiksi ympäristövastuuta koskevaan pohdintaan Suomen

evankelis-luterilaisen kirkon ilmastiohjelma *Kiitollisuus, kunniointu, kohtuus* (Suomen evankelis-luterilaisen kirkkohallituksen julkaisu ja 2008:1, käännetty myös ruotsiksi) olisi tuonut lisänäkökohtia.

Esimerkeiksi leikkeistä voi nostaa kaksi sellaista tekstiä kommentteineen, joilla on ajankohtaisuutta myös Suomessa. Ruotsin kirkon keskushallinnossa työskennellyt pääsihteeri Sören Ekström on käsitellyt kirjassaan *Makten över kyrkan* (2003) Ruotsin kirkon ja valtion suhteiden muutosprosessia 1900-luvun jälkipuoliskolla. Kirjasta otettu katkelma pohtii puoluepolitiikan vaikutusta kirkon päätöksenteossa. Kommentaarissaan Brodd ja Weman tarkastelevat demokratiaa ja osallisuutta kirkossa. He viittaavat Göran Lundströmin väitöskirjaan *Biskopsämbetet och demokratin* (2006), jonka mukaan demokratiasta on tullut oma ekklesiologinen kategoriansa Ruotsin kirkkoon. Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä kirkossa päätöksentekijöiden toiminta perustuu kasteessa saatuun kutsuun ja valtuutukseen kantaa vastuuta Kristuksen kirkosta. Ajankohtainen näkökohta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon päätöksentekoa koskevaan keskusteluun!

Yliopistonlehtori Martin Giertzin kirjassa *Svenska prästgårdar* (2009) esitellään pappiloiden monipuolista vaikutusta paikkakunnalle. Kuitenkin 1990-luvulta lähtien papit yhä harvemmin asuvat pappiloissa ja niitä on myyty yksityiskäyttöön. Kommentaarissaan Brodd ja Weman pohtivat, mitä vaikutusta pappien siirtymisellä pois pappiloista on pappisidentiteettiin ja seurakuntaelämään. Aiemmin seurakuntapappi jakoi seurakuntalaisten arjen eläessään heidän keskellään pappilassa. Viime vuosikymmenen seurakuntarakenteen muutos on merkinnyt pastoraateista luopumista ja suurseurakuntien syntymistä. Papit asuvat usein muualla kuin seurakuntansa alueella. Heistä on tullut yhä enemmän virkamiehiä, jotka ovat tavoitettavissa tiettyyn aikaan